

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ» ім. І. СІКОРСЬКОГО

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ ІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

REPORTS OF THE IX INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE "A PERSON, A SOCIETY, COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES"

м. Харків, 21–22 жовтня 2021 р.

Харків
2021

УДК 740+656+338

ББК 87

Л 93

Головні редактори:

Панченко С. В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, ректор Українського державного університету залізничного транспорту

Андрущенко В. П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Редакційна колегія:

Абашинік В. О. – д-р філос. наук, професор

Бакланов О. М. – д-р хім. наук, професор

Близнюк Л. М. – канд. філол. наук, доцент

Ватуля Г. Л. – д-р техн. наук, професор

Вельш В. – габілітований д-р філос. наук, професор

Даніліян В. О. – канд. філос. наук, доцент

Дудін О. А. – канд. техн. наук, доцент

Змій С. О. – канд. техн. наук, доцент

Колеснік К. Е. – канд. іст. наук, доцент, академік ТАУ

Куценко М. Ю. – канд. техн. наук, доцент

Новіков Б. В. – д-р філос. наук, професор

Павлов В. І. – канд. філос. наук, доцент

Панченко В. В. – канд. техн. наук, доцент

Петрушов В. М. – д-р філос. наук, професор

Соломніков І. В. – канд. екон. наук, ст. викладач

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Устенко О. В. – д-р техн. наук, професор, академік ТАУ

Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету залізничного транспорту (протокол № 9 від 22.09.2021 р.)

Л 93 Людина, суспільство, комунікативні технології : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. 21–22 жовтня 2021р. / відп. за випуск Н. В. Алексєєнко. Харків : ДІСА ПЛЮС, 2021. 340 с.
ISBN 978-617-7927-79-1

УДК 740+656+338

Друкується в авторській редакції

ISBN 978-617-7927-79-1

© Авторський колектив, 2021

ГУСАЧЕНКО В., д. філос. н., професор

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

КОРОБКІНА Т., д. філос. н., доцент

Харківський національний університет радіоелектроніки

Харків, Україна

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЯК СУЧАСНА ПРОБЛЕМА НОВІТНІХ ТЕНДЕНЦІЙ В ОСВІТИ.

Розвиток особистості був і залишається однією з головних психолого-педагогічних задач будь-якого освітнього процесу. Проблема розвитку особистості є провідною темою різноманітних напрямів та наукових шкіл у філософії, культурології, психології, педагогіки тощо. В філософії тема рефлексії особистості була особливо рельєфною в трудах великих каппадокійців Григорія Нисського та Григорія Богослова, єнських романтиків Новаліса, братів А. та Ф. Шлегелів, екзистенціальних філософів С. К'єркегора, Ж.-П. Сартра, А. Камю і т.д. В культурології – праці Р. Бенедикт, А. Кардинера, Р. Лінтона, А. Інкельса, Ф. Л. К. Хсю, Дж. Горера Дж. та Б. Уайтінгів, М. Вебера, К. Мертон, Дж. Г. Мида. В психології – З. Фрейда, К.-Г. Юнга, А. Адлера, В. Райха, Ф. Перлза, А. Маслоу, Е. Шострома, Р. Мейя, К. Роджерса, К. Хорни, Л.С. Виготського, О.Г. Асмолова та ін. Стати людиною – тобто стати особистістю, суб'єктом, можливо лише через навчання. А ось методи та способи навчання можуть бути та бувають всілякими.

На сьогодні актуальним, особливо в рамках цілісного, інтегрального підходів, є вивчення таких важливих внутрішніх процесів та чинників особистісного розвитку, на які спирається навчання, як рефлексія, саногенна рефлексія, емпатія.

Багатогранність психологічного змісту рефлексії, її багатофункціональність, насичений спектр властивостей і ознак складно об'єднати в єдине поняття. У той же час різноманітність існування особистості вимагає прояву різних видів рефлексії: особистісної (в т.ч. екзистенціальної), кооперативної, комунікативної, ретроспективної, тощо. Кожна з них виконує певні функції.

Рефлексія є одним з найважливіших моментів в процесі становлення особистості. Рефлексія – це процес опосередкованого самопізнання, активного особистісного переосмислення змісту індивідуальної свідомості, за допомогою якого забезпечується самовдосконалення особистості і успішність її діяльності

та спілкування. Самопізнання стає необхідною умовою для особи, яка перебуває в процесі професійного навчання.

Нам здається цікавою позиція В.І. Слободчикова та Є.І. Ісаєва, які пропонують таку типологію рефлексії (рефлексія як характеристика свідомості особистості): нульова рефлексія – наївна свідомість, поглинута буттям; полагаюча рефлексія – поглинена чуттєво-практичними утвореннями (типу звичок, установок, спрямованості); порівнююча рефлексія – виявляється поглинутістю очевидністю (типу « $2 \times 2 = 4$ »); визначальна рефлексія – поглинутістю новоєвропейською раціональністю (принцип: «все повинно бути науковим»); синтезуюча і трансцендуюча рефлексія – є справжніми знаряддями особистісного розвитку людини. Таким чином, рефлексія розуміється даними авторами як родова здатність людини, що виявляється в зверненні свідомості на саму себе, на внутрішній світ людини і його місце у взаєминах з іншими, на форми і способи пізнавальної і перетворюючої діяльності [3].

Рефлексія сприяє усвідомленню не тільки власних дій, поведінки, емоційних станів, а й змінює засоби і підстави діяльності з метою управління психічними станами, їх оптимізації. Отже, рефлексію слід розглядати як здатність суб'єкта усвідомлювати, як він насправді сприймається і оцінюється оточуючими, що є найважливішим фактором адаптації та розвитку особистості. Однак необхідно врахувати, що сам факт усвідомлення неконструктивних стратегій мислення, діяльності і поведінки ще не гарантує позитивної їх корекції. Тут важлива спрямованість рефлексії на неконструктивні способи мислення, на їх зміну. Отже, рефлексуючи, людина може переходити від однієї, часто неефективної стратегії, до іншої – дієвої, позитивної. Позитивним результатом рефлексії буде саме тоді, коли направленість рефлексивної діяльності буде спрямована на автоматизми розумової поведінки. Такий вид рефлексії увійшов в психологічну науку у якості теорії саногенного мислення і носить назву саногенної рефлексії.

Емпатія, як провідна соціальна емоція, являє собою базис для гуманізації особистісних зв'язків людини з навколишнім світом, його гармонійних відносин з іншими людьми. Емпатія це глибоке і безпомилкове сприйняття внутрішнього світу іншої людини, його прихованих емоцій, смислових відтінків, емоційне співзвуччя з його переживаннями, використання всієї глибини розуміння цієї людини не в своїх, а в її інтересах [2]. Як складний соціально-психологічний феномен, емпатія є однією з умов розвитку гуманістичних цінностей особистості, впливає на процеси міжособистісної взаємодії, створюючи основу для справжнього, глибокого спілкування людей [1].

Біхевіористське розуміння ролі емпатії представлено в роботах Б. Скіннера, Б. Мура, Б. Ундевуда, Л. Мерфі. Категорія емпатії активно досліджується в психоаналізі, гуманістичній та позитивній психології (З. Фрейд, К.-Г. Юнг, Е. Блейер, Е. Фромм, Г. Салліван, К. Хорні, Т. Рейк, К. Роджерс, А. Маслоу, С. Денім, Н. Каган, Д. Шлієн, Т. Киф, Р. Бернс)

У психологічній довідковій літературі (В. Н. Дружинін, В. П. Зінченко, Р. С. Немов та ін.) можна знайти звернення до таких видів емпатії: емоційна – така, що основана на механізмах проєкції і наслідування моторних і афективних реакцій іншого; когнітивна – та, що базується на процесах інтелектуальних (порівнянні, аналогії та ін.); емпатія предикативна – та, що виявляється як здатність передбачати афективні реакції іншого в конкретних ситуаціях та ін.; естетична емпатія – вчування в художній об'єкт; егоцентрична емпатія – співчуття як переживання за себе, гуманістична емпатія – як емпатичне переживання за іншу людину і інші види емпатії.

Емпатія межує з іншим механізмом психологічного взаємодії, який називається ідентифікація.

Ідентифікація – ототожнення людиною самого себе з іншими людьми на основі встановлення загальних цінностей, емоційних переживань, структури і спрямованості внутрішнього світу. Ідентифікація означає також здатність збереження людиною протягом усього життя єдності свого «Я», своєї «самості», відчуття просторово-часових меж своєї тілесної організації як єдиного цілого. Ідентифікація також розглядається і як психологічний механізм подолання людиною своєї самотності, здатність проєктувати свій внутрішній світ на інших людей, бачити іншу людину як продовження самого себе, свого «Я», переносити світ інших людей в свій внутрішній світ, перевтілюватися в них. Причому не просто розуміти глибини його душі, але жити, відчувати, робити так, як вчинила б стороння по суті людина. Іноді здатність ідентифікувати себе з будь-яким індивідумом відбувається на підсвідомому рівні (саме це і є справжній прояв ідентифікації), але частіше зустрічається навмисне бажання когось наслідувати.

Емпатія – це все та ж здатність співчувати, співпереживати, розуміти іншого. Тільки відбувається вона виключно на емоційному рівні, будучи своєрідним відгуком. Власні почуття людини ніяк не перетинаються з емпатією. Вона можете навіть відчувати абсолютно інші емоції, можете бути не згодна з опонентом, але його почуття поволі викличуть в неї відгук. Емпатію часто плутають із співчуттям. Ці два почуття між собою мають мало спільного. По-перше, тому що емпатія – це не тільки відгук на негативні, сумні емоції, а

ще й на радість, щастя, здивування і т.д. По-друге, людина, що співчуває, робить це не просто усвідомлено, «від щирого серця», вона підтримує ту ж гаму почуттів, що і суб'єкт, на якого вони спрямовані. Емпат же не втрачає власних відчуттів.

Як рефлексія, так і емпатія – це своєрідне сприйняття іншої людини і разом з тим себе самого. У першому випадку, а саме в разі рефлексії, дія спрямована більше на самого себе. Тобто чужими очима ми вчимося шукати ту модель поведінки, яка влаштує співрозмовника. І, навпаки, відчуваючи емпатію, ми починаємо розуміти інших, відчувати їх, викликати прихильність до себе відгуком на їхні душевні емоції. Так чи інакше, і та, і інша форма допомагають контактувати не просто з кимось конкретним, а з цілою групою людей, з суспільством в цілому.

Таким чином, розглянуті нами основні психологічні компоненти багатогранного, поліверсивного, оригінального становлення особистості, такі як рефлексія і емпатія, виступають умовою розвитку емоційної компетентності, як складової будь-якої сучасної професійної компетентності. Облік теоретичних, емпіричних та практичних напрацювань в області дослідження розглянутих феноменів сприятиме вирішенню актуальних проблем освіти сьогодення.

Список використаних джерел

1. Бодалев А.А. Личность и общение. Москва: АСТ «Астрель». 1995. 324 с.
2. Роджерс К. Эмпатия. *Психология мотивации и эмоций*. Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, М.В. Фаликман. Москва: ЧеРо, 2002. 452 с.
3. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Психология развития человека. *Развитие субъективной реальности в онтогенезе*. Москва: ПСТГУ, 2013. 540 с.

БУЦ А.М., доцент

Український державний університет залізничного транспорту

Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКИХ ОНЛАЙН-ЗМАГАНЬ

Проблема підвищення рухової активності студентської молоді багато років зацікавлює фахівців у галузі фізичної культури і спорту. Велике значення у вирішенні цієї проблеми надається поступовому розвитку студентського спорту. Але, у той же час, існуюча дійсність, що пов'язана з коронавірусною

ЗМІСТ

Привітальна промова ректора Українського державного університету залізничного транспорту С. Панченка	3
Привітальна промова проректора з наукової роботи Українського державного університету залізничного транспорту Г. Ватулі	4
СЕКЦІЯ І. ФІЛОСОФСЬКІ ТА ГУМАНІТАРНІ НАУКИ	
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ ТА СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
АБАШНИК В.О. Володимир Чучмарів (1898–1978) як дослідник філософії Спінози	5
АБАШНИК У.В. Геерт Кайль та аналітична філософія в Німеччині	11
АНДРУЩЕНКО В.П. Академічна мобільність як запорука ефективності вищої освіти	15
ГРИНЬОВА Д.А. Антикітерський корабель: історія дослідження	19
ГУЖВА А.А. «Етика Авраама»: назустріч комунікативному розуму	22
ДАНІЛ'ЯН В.О. Соціально-економічні наслідки пандемії COVID-19 для українського суспільства	25
ДАНІЛ'ЯН В.О., ВОРОБІЙОВА А.А., НАГОРНА А.Є. Актуальні проблеми філософської науки в добу глобалізації	28
ДАХНІЙ А. Й. Феномен «позитивно-прекрасної людини» у сучасному світі у контексті екзистенційних мотивів романів Ф. Достоєвського	30
ЗАГОРУЛЬКО О.А. Еволюція поглядів Євгена Чикаленка щодо вирішення аграрного питання в Російській імперії	40
КОММЕДАЛ О. Johan Galtung's theory of structural violence and peaceful transformation of conflicts	45
ЛЮБИВИЙ Я.В. Рефлексія як механізм відтворення та конструювання ідентичності: цивілізаційний аспект	47
ПАВЛОВ В.І., АГУЛОВ В.В. Г.-Г. Гадамер: герменевтичний метод як «універсальний аспект філософії»	52
ПЕТРУШОВ В.М. Людвіг Вітгенштайн і його «логіко-філософський трактат» (до 100-річчя виходу у світ)	59
САБАДУХА В.О. Метафізична теорія особистості як відповідь на глобальні виклики	65

СИТНІЧЕНКО Л.А. Філософія свободи за доби глобалізації: нові виміри та концепти	69
ТОЛСТОВ І.В. Усвідомлення причин сучасної цивілізаційної кризи	73

***ОСОБИСТІТЬ ТА СОЦІУМ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ
СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ***

БАБИЧ В.П. Сущность и виды человеческой деятельности	76
ВЕЛЬШ В. Що ми чуємо, коли слухаємо музику?	83
ГЛУШЕНКО Т.М., ПАЛАМАРЧУК І.В. Інформаційне суспільство: трансформації в системі управління	88
ГРОМОВА О.В., КОНОВАЛОВ Л.С. Вплив глобалізації на трансформаційні процеси в суспільстві України	90
ІЛЬІН В.В., ІЛЬІНА А.П. Познание денег как процесс самоутверждения	91
КІПЕНСЬКИЙ А.В., ПОНОМАРЬОВ О.С., ЧЕБОТАРЬОВ М.К. Інтелігентність як чинник суспільного розвитку	98
КОЛЕСНИК К.Е. Організація ТРАСЕКА: виникнення і перший етап розвитку (1993–2000 роки)	102
КОЛИЧЕВА Т.В. Сенси у самопізнанні як компліментарні полярності self людини	107
ЛЯХ В.В. Опції свободи: самореалізація vs самовираження	110
ОСАДЧА О.С., ЧОРНОМОРДЕНКО І.В. Вплив музики на процес індивідуалізації людини	117

***ЛЮДИНА ТА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ***

ГУСАЧЕНКО В., КОРОБКІНА Т. Розвиток особистості як сучасна проблема новітніх тенденцій в освіті	119
БУЦ А.М. Особливості організації студентських онлайн-змагань	122
КОВТУН Т.В. Комунікативні технології: від маніпуляцій до переконуючого впливу	125
ЛУЧКО О.Р., ДОВЖЕНКО С.С. Використання мобільних додатків для занять фізичною культурою як одна із форм самостійних занять студентів технічного вишу	128
РУМЯНЦЕВА Т.Г. «Тень болезни» Ф. Нинще и ее влияние на формирование языка и философского стиля мыслителя	131

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ ІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

**REPORTS OF THE IX INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE “A PERSON, A SOCIETY, COMMUNICATIVE
TECHNOLOGIES”**

м. Харків, 21–22 жовтня 2021 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times ET.

Умов. друк. арк. 19,76. Наклад 120 прим. Замов. № 1019/9-21.

Видавництво ТОВ «ДІСА ПЛЮС»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ДК № 4047 від 15.04.2011 р.

61029, м. Харків, шосе Салтівське, буд. 154. Тел. (057) 768-03-15,

e-mail: disadruk@gmail.com

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Петров В. В.

Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Запис № 2400000000106167 від 08.01.2009 р.

61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137, тел. (057) 778-60-34.

e-mail:bookfabrik@mail.ua